

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

BÙI THỊ MINH HẢO

**THẾ GIỚI NGHỆ THUẬT TRONG TIỂU THUYẾT
CỦA ĐỖ BÍCH THÚY**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ
VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2018

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

BÙI THỊ MINH HẢO

THẾ GIỚI NGHỆ THUẬT TRONG TIỂU THUYẾT
CỦA ĐỖ BÍCH THÚY

Ngành: Văn học Việt Nam
Mã số: 8.22.01.21

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ
VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Đào Thủy Nguyên

THÁI NGUYÊN - 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận văn khoa học Thế giới nghệ thuật trong tiêu thuyết của Đỗ Bích Thúy là của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nghiên cứu trong đoạn văn là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất cứ công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 9 năm 2018

Tác giả luận văn

Bùi Thị Minh Hảo

LỜI CẢM ƠN

Bằng tất cả sự yêu mến và kính trọng, tôi xin được bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến cô giáo - PGS.TS. Đào Thuỷ Nguyên, người đã động viên, chỉ bảo, giúp đỡ tôi rất nhiều trong quá trình thực hiện luận văn.

Xin chân thành cảm ơn Ban giám hiệu, Ban Chủ nhiệm khoa Ngữ văn, bộ phận Sau đại học - Phòng đào tạo trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên. Các thầy cô giáo ở Viện Văn học, trường Đại học Sư phạm I Hà Nội, trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã trực tiếp giảng dạy cho tôi trong suốt khoa học.

Cuối cùng, tôi xin bày tỏ lòng cảm ơn chân thành, sâu sắc đến gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã động viên và giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu.

Thái nguyên, tháng 9, năm 2018

Tác giả luận văn

Bùi Thị Minh Hảo

MỤC LỤC

Lời cam đoan.....	i
Lời cảm ơn.....	ii
Mục lục	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	6
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.	7
5. Phương pháp nghiên cứu	7
6. Đóng góp mới của luận văn.....	8
7. Cấu trúc của luận văn.....	8
NỘI DUNG	9
Chương 1: MỘT SỐ VẤN ĐỀ CHUNG LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI	9
1.2. Tiểu thuyết trong sự nghiệp sáng tác của Đỗ Bích Thúy	18
1.2.1. Vài nét về cuộc đời và con người nhà văn Đỗ Bích Thúy.....	18
1.1.2. Tiểu thuyết trong sự nghiệp sáng tác của Đỗ Bích Thúy	21
Chương 2: THẾ GIỚI NHÂN VẬT TRONG TIỂU THUYẾT VIẾT VỀ MIỀN NÚI CỦA ĐỖ BÍCH THÚY	28
2.1. Thế giới nhân vật	28
2.1.1. Nhân vật có số phận éo le, bất hạnh	28
2.1.2. Nhân vật cam chịu, giàu đức hi sinh.....	35
2.1.3. Nhân vật bản lĩnh, dám đấu tranh để thực hiện khát vọng của mình	39
2.1.4. Nhân vật tha hóa	43
2.2. Nghệ thuật xây dựng nhân vật	44
2.2.1. Nghệ thuật miêu tả ngoại hình nhân vật	44
2.2.2. Nghệ thuật miêu tả tâm lý, tính cách nhân vật	48
Chương 3: KHÔNG GIAN VÀ THỜI GIAN NGHỆ THUẬT TRONG TIỂU THUYẾT VIẾT VỀ MIỀN NÚI CỦA ĐỖ BÍCH THÚY	56

3.1. Không gian nghệ thuật.....	56
3.1.1. Không gian bối cảnh xã hội.....	56
3.1.2. Không gian thiên nhiên.....	68
3.2. Thời gian nghệ thuật.....	76
3.2.1. Thời gian sự kiện.....	76
3.2.2. Thời gian tâm lí.....	81
TIỂU KẾT	91
KẾT LUẬN	93
TÀI LIỆU THAM KHẢO	95

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1. Văn học là một loại hình nghệ thuật, nét đặc trưng của nó so với các loại hình nghệ thuật khác - đó là nghệ thuật của ngôn từ. Có thể nói, thế giới nghệ thuật trong bất kì một tác phẩm nghệ thuật nào cũng là một trong những yếu tố quyết định đến sự thành bại của tác phẩm văn học và là một trong những yếu tố thể hiện rõ nét tài năng của người sáng tạo.

2. Đỗ Bích Thúy là một hiện tượng trên văn đàn với các giải thưởng về truyện ngắn và tiểu thuyết. Ai đã từng đọc tác phẩm của chị hẳn khó có thể quên được chất văn mộc mạc và giản dị. Tâm trạng từng nhân vật từng số phận trong tác phẩm của chị là nơi mà cảm xúc của người viết như gắn quyện vào. Tác phẩm của Đỗ Bích Thúy thành công bởi sức ám gợi lâu bền và sự đọng lại trong tâm trí người đọc những trăn trở, suy tư mà nhà văn muốn gửi gắm tới bạn đọc. Đến nay, Đỗ Bích Thúy là cây bút đã khẳng định tên tuổi ở nhiều thể loại sáng tác như: truyện ngắn, tiểu thuyết, tản văn, kịch bản phim... Mỗi thể loại sáng tác của chị mang một sắc màu riêng, nhưng chúng đều là những đứa con tinh thần của một người đàn bà nặng lòng với con người và cuộc sống. Sáng tác nói chung và tiểu thuyết nói riêng của chị được độc giả, giới phê bình văn học đánh giá cao và đã được chọn làm đối tượng nghiên cứu của nhiều đề tài khoa học. Tuy nhiên, việc nghiên cứu về thế giới nghệ thuật trong sáng tác của Đỗ Bích Thúy chưa được quan tâm đầy đủ và chưa thật sự chuyên sâu.

3. Hơn hai mươi năm sáng tạo nghệ thuật, Đỗ Bích Thúy đã cho ra đời 5 cuốn tiểu thuyết, trong đó có 4 cuốn viết về đề tài dân tộc và miền núi. Tiểu thuyết viết về miền núi của Đỗ Bích Thúy có một vẻ đẹp riêng khó lẫn, với một thế giới nghệ thuật phong phú, giàu sức ám ảnh người đọc. Nghiên cứu theo hướng thi pháp học sẽ giúp chúng ta nhìn sâu hơn vào những vấn đề về hình thức của tác phẩm, từ đó phát hiện ra nét riêng trong tư duy nghệ thuật của nhà văn, chiều sâu của nội dung hiện thực và vẻ đẹp thẩm mỹ của tác phẩm văn học. Đó là lí do khiến chúng tôi chọn đề tài nghiên cứu cho luận văn của mình là: *Thế giới nghệ thuật trong tiểu thuyết của Đỗ Bích Thúy*, nhưng chỉ xin được giới hạn nghiên cứu sâu vào một vùng thẩm mỹ nghệ thuật đặc sắc nhất trong tiểu thuyết của nhà văn là những trang văn viết về miền núi. Với công trình nghiên cứu chuyên sâu này, chúng tôi hi vọng sẽ góp thêm một tiếng nói mới, từ một góc nhìn mới để khẳng định tài năng và phong cách riêng của Đỗ Bích Thúy ở thể loại tự sự cỡ lớn đối với mảng sáng tác về đề tài dân tộc và miền núi - một mảng sáng tác mà chị đã dành nhiều tâm huyết và đã gặt hái được nhiều thành công.

2. Lịch sử vấn đề

Đỗ Bích Thúy đến với văn chương từ rất sớm. Sau những thành công đáng kể trong sự nghiệp, tên tuổi chị đã được lưu lại trong làng văn học Việt Nam đương đại. Sự nghiệp văn học của chị được báo giới, các nhà nghiên cứu phê bình và độc giả lưu tâm nhiều hơn, những ý kiến đánh giá về tác phẩm của Đỗ Bích Thúy ngày càng phong phú, đa dạng. Về cơ bản, các công trình, bài viết đều khẳng định tài năng của Đỗ Bích Thúy- “*Người đàn bà viết văn bước ra từ dòng Nho Quế*”. Nhà thơ Trần Đăng Khoa từng đánh giá: “*Tôi không ngại khi khẳng định rằng, Đỗ Bích Thúy là một trong những nhà văn nữ xuất sắc nhất hiện nay*”. Tác giả Nguyễn Hòa viết: “*Trong vài năm trở lại đây, số các cây bút trẻ viết về đề tài dân tộc và miền núi không nhiều và Đỗ Bích Thúy là một người thành công trong số ít đó*”[18]. Tuy nhiên, phần lớn các bài viết và công trình nghiên cứu mới chỉ tập trung vào truyện ngắn của Đỗ Bích Thúy, tiểu thuyết của chị chưa phải là mảng sáng tác được quan tâm nhiều, nhưng cũng đã có một số bài viết, công trình đề cập đến tiểu thuyết của Đỗ Bích Thúy.

2.1. Những bài báo, công trình nghiên cứu về tiểu thuyết của Đỗ Bích Thúy nói chung

Theo khảo sát của chúng tôi, rất hiếm có bài báo, công trình nào tập trung nghiên cứu về toàn bộ tiểu thuyết của Đỗ Bích Thúy. Phần lớn các ý kiến đều nằm trong những bài viết về cảm nhận, nghiên cứu, phân tích từng tiểu thuyết của nhà văn. Xin điểm lược một số bài viết tiêu biểu về từng tác phẩm:

Với tiểu thuyết **Bóng của cây sồi** có bài viết của Nguyễn Hoàng Linh Giang: “*Đỗ Bích Thúy và tiểu thuyết **Bóng của cây sồi***”, cand.com.vn; Nguyễn Thị Thu Hiền: “*Đọc tiểu thuyết **Bóng của cây sồi** của Đỗ Bích Thúy*”, <http://vanchuong.org.vn>; Nguyễn Hữu Quý: “*Đọc tiểu thuyết đầu tay **Bóng của cây sồi** của Đỗ Bích Thúy*”, *Tạp chí Văn nghệ Quân đội*...

Tiểu thuyết **Cánh chim kiêu hãnh** của Đỗ Bích Thúy ra đời sau 10 năm thai nghén cũng thu hút được sự chú ý của các nhà phê bình như: Thiện Nguyễn với bài “*Cánh chim kiêu hãnh - Tiểu thuyết mới của Đỗ Bích Thúy*”, phongdiep.net; Nguyễn Văn Thọ có bài viết: “*Câu chuyện về tình yêu và cái chết*” (in ở cuối tiểu thuyết **Cánh chim kiêu hãnh**); Lãng Ma với bài: *Đỗ Bích Thúy & “Cánh chim kiêu hãnh”*: *Tình khôi đến...chói mắt*, Thể thao & Văn hóa...

Tiểu thuyết **Cửa hiệu giặt là**, cuốn tiểu thuyết đầu tiên và duy nhất (đến nay) của Đỗ Bích Thúy viết về Hà Nội...có các bài điểm sách như: Hiền Đỗ: “*Cửa hiệu giặt là- Bức tranh về Hà Nội bằng văn xuôi*”, giaitri.vnexpress.net; Phan Nhân: “*Nữ nhà văn miền núi với tình yêu Hà Nội rất riêng*”, nhavantre.com.vn; Dương Tử

Thành: “**Cửa hiệu giặt là** - Cuốn hộ khẩu thành phố của Đỗ Bích Thúy”, vannghequandoi.com.vn...

Chúa đất - cuốn tiểu thuyết ra đời chỉ sau 17 ngày Đỗ Bích Thúy dốc toàn tâm lực đã tạo nên một hiện tượng văn học và nhận được nhiều ý kiến bàn luận sôi nổi. Tiêu biểu có thể kể đến bài viết của Đào Thủy Nguyên: “**Chúa đất** và những thân phận người phụ nữ”, Tạp chí Lí luận và phê bình văn học; Nguyệt Hà: “**Chúa đất**, tình yêu không thể dùng sức mạnh để cương tỏa”, vannghequandoi.com.vn; Hoàng Nhung (2015): “**Bản ngã con người ám ảnh trong Chúa đất**”, www.danang.vn; Tuyết Loan: “**Chúa đất** của Đỗ Bích Thúy đủ giàu hình ảnh để lên phim”, Báo nhân dân điện tử; Lam Thu: “**Đỗ Bích Thúy quay lại đề tài vùng cao với Chúa đất**”, vannghequandoi.com.vn;...

Mới nhất, tiểu thuyết **Lặng yên dưới vực sâu** ra đời năm 2017 vẫn là một điểm nhấn của nghệ thuật tiểu thuyết của Đỗ Bích Thúy. Tác phẩm nhanh chóng thu hút được sự quan tâm của độc giả. Tiêu biểu là: Nguyễn Văn Toàn với bài “**Lặng yên dưới vực sâu** - bi kịch hôn nhân không tình yêu”, <http://cinet.vn/doisongvanhoc>; Thi Dân với “**Những sự thật lặng người phản chiếu qua tiểu thuyết Lặng yên dưới vực sâu**” <https://sachnhanam.com>; Tạ Hồng Hạnh với “**Lặng yên dưới vực sâu, điệu khèn u sầu của những con người khao khát yêu thương nhân bản**” [http:// cinet.vn/doisongvanhoc](http://cinet.vn/doisongvanhoc)...

Nhìn chung, các bài viết đã đánh giá trên nét lớn những vấn đề cơ bản về nội dung và nghệ thuật của tiểu thuyết Đỗ Bích Thúy, đồng thời ghi nhận những nỗ lực, thành công, đóng góp và cả hạn chế của nhà văn ở các tác phẩm. Tuy nhiên, các ý kiến còn tản mạn vì chủ yếu được viết theo kiểu điểm sách.

2.2. Những bài báo, công trình nghiên cứu về thế giới nghệ thuật trong tiểu thuyết viết về miền núi của Đỗ Bích Thúy

Theo tìm hiểu của chúng tôi, hiện đã có một công trình nghiên cứu về thế giới nghệ thuật trong tiểu thuyết Đỗ Bích Thúy nói chung. Đó là luận văn thạc sĩ của tác giả Nguyễn Thị Thu Hà, Đại học Sư phạm Huế, năm 2015: *Thế giới nghệ thuật tiểu thuyết Đỗ Bích Thúy*. Tuy nhiên qua khảo sát tài liệu cụ thể, chúng tôi nhận thấy, luận văn này mới chỉ nghiên cứu 3 trong số 5 cuốn tiểu thuyết của Đỗ Bích Thúy là **Bóng của cây sồi**, **Cánh chim kiêu hãnh** và **Cửa hiệu giặt là**, và không nghiên cứu thế giới nghệ thuật trong tiểu thuyết của nhà văn theo hướng thi pháp học như công trình nghiên cứu của chúng tôi, mà khai thác thế giới nghệ thuật của tiểu thuyết Đỗ Bích Thúy trên các phương diện:

- Chương 1: Những vùng thẩm mỹ trong sáng tác của Đỗ Bích Thúy

- Chương 2: Hiện thực đời sống và con người trong thế giới nghệ thuật tiểu thuyết Đỗ Bích Thúy

- Chương 3: Nghệ thuật biểu hiện trong tiểu thuyết Đỗ Bích Thúy.

Tuy nhiên, công trình cũng đã bước đầu có những kiến giải riêng về thế giới nghệ thuật trong tiểu thuyết Đỗ Bích Thúy. Do vậy, luận văn này vẫn là một tài liệu tham khảo thiết thực khi chúng tôi nghiên cứu đề tài luận văn của mình.

Bên cạnh công trình nêu trên, cũng có một số bài viết đề cập đến các yếu tố trong thế giới nghệ thuật tiểu thuyết của Đỗ Bích Thúy. Nhìn chung, các nhà nghiên cứu phê bình đã chỉ ra một số vấn đề nổi bật khi đi vào thế giới nghệ thuật của tiểu thuyết Đỗ Bích Thúy.

Về nhân vật, các ý kiến đều khẳng định: Nhân vật quen thuộc trong tiểu thuyết của Đỗ Bích Thúy là những người đồng bào dân tộc thiểu số sống ở nơi địa đầu Tổ quốc. Họ có những số phận riêng với những nỗi niềm riêng. Song phần lớn nhân vật của Đỗ Bích Thúy là những người phụ nữ miền núi với cuộc đời bất hạnh, nhiều trắc trở.

Bạch Tử trong Lạc Hoa Viên có nhận định khái quát: *“Những tác phẩm của nhà văn Đỗ Bích Thúy nói nhiều về các dân tộc thiểu số ở vùng núi phía Bắc Việt Nam, người Tày, Dao, Mông”*[75].

Nhìn chung về thế giới nhân vật của Đỗ Bích Thúy, Nguyễn Hữu Quý cho rằng, cái còn lại sau khi tiếp xúc với nhân vật của nhà văn này chính là những bài học về cuộc sống: *“Mỗi nhân vật trong tác phẩm đều có những mảnh đời riêng và có giá trị, mang tính thời sự. .. mỗi nhân vật được nén trong những hoàn cảnh, tình huống khác nhau để rồi neo lại cho người đọc những gì cần cho cuộc sống”*[73].

Nguyễn Thị Thu Hà nhận thấy niềm trăn trở, day dứt trong tiểu thuyết của Đỗ Bích Thúy chính là thân phận người phụ nữ rêu cao với triền miên nỗi đau nói một lần chưa hết: *“Bước vào thế giới nghệ thuật tiểu thuyết Đỗ Bích Thúy, chúng ta có thể bắt gặp nhiều nhân vật với số phận khác nhau song phần đông là những người phụ nữ với nỗi đau nói một lần chưa thể hết”*[14].

Tác giả Đào Thủy Nguyên sau khi phân tích một loạt nhân vật phụ nữ với những tính cách và số phận khác nhau trong tiểu thuyết **Chúa đất** của Đỗ Bích Thúy đã khẳng định: *“Dù ở không gian sống nào, quay vào bên trong hay hướng ra bên ngoài, dấu điểm, lên lút kiếm tìm hay trực diện đối mặt với những thách thức của số phận, họ cũng khó có thể đạt đến hạnh phúc lứa đôi bình dị của con người”*[29].

Về không gian nghệ thuật, các nhà nghiên cứu nhận thấy: Vùng thẳm mĩ khơi nguồn cảm hứng nghệ thuật của Đỗ Bích Thúy chính là vùng đất địa linh Hà Giang - nơi gắn bó máu thịt của chị - với những đặc điểm riêng về thiên nhiên, văn hóa, xã hội,